

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Oktawian Nawrot
Robert Burek (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa W. S.

przeciwko B. M.-G. (poprzednio: B. G.)

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 27 listopada 2024 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Bytomiu z 12 lipca 2007 r., sygn. VII Nc 2403/07,

- I. uchyla zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w całości i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Bytomiu do ponownego rozpoznania;**
- II. znosi wzajemnie koszty postępowania ze skargi nadzwyczajnej.**

(k.b.)

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z 12 lipca 2007 r., VII Nc 2403/07, Sąd Rejonowy w Bytomiu nakazał pozwanej B. G. (obecnie B. M. – G.; dalej: Pozwana), aby zapłaciła W. S. (dalej: Powód) kwotę 500 zł wraz z umownymi odsetkami w wysokości 20 zł za każdy dzień opóźnienia od 18 listopada 2006 r. oraz kwotę 30 zł tytułem kosztów procesu, w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniosła w tymże terminie sprzeciw.

Przedmiotowy nakaz zapłaty nie został zaskarżony przez Pozwaną. W dniu 27 sierpnia 2007 r. Sąd Rejonowy w Bytomiu uznał prawomocność ww. nakazu zapłaty, zaopatrując go w klauzulę wykonalności.

W odpowiedzi na zobowiązanie, skierowane przez Sąd Najwyższy w trybie art. 92 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 622; dalej: u.SN), do sporządzenia uzasadnienia ww. nakazu zapłaty na potrzeby niniejszego postępowania ze skargi nadzwyczajnej, Sąd Rejonowy w Bytomiu wskazał, że nie jest to możliwe z uwagi na przejście sędziego referenta w stan spoczynku.

Skargę nadzwyczajną od przedmiotowego nakazu zapłaty wniósł Prokurator Generalny (dalej: Skarżący), zaskarżając go w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 i § 2 w zw. z art. 115 § 1 i § 1a u.SN, wskazując na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, podnosząc jednocześnie, że wydany nakaz zapłaty doprowadził do legalizacji nieuczciwych praktyk rynkowych i naruszył prawa Pozwanej jako konsumenta wynikające z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, Nr 78, poz. 486 ze zm.; dalej: Konstytucja RP) i Kodeksu cywilnego, Skarżący przedmiotowemu nakazowi zapłaty zarzucił:

1) naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 30 i art. 76 Konstytucji RP, takich jak godność człowieka i ochrona konsumenta, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, przez orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym wierzytelności, wynikającej z zawartej przez Pozwaną z Powodem umowy o pośrednictwo finansowe, bez zbadania

potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z którego wynikało zobowiązanie;

2) naruszenie w sposób rażący prawa materialnego, tj. przepisów art. 359 § 2¹ k.c., art. 359 § 2² k.c. oraz art. 359 § 2³ k.c., przez ich niezastosowanie i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu o obowiązku zapłaty przez Pozwaną kwoty 500 zł wraz z umownymi odsetkami w wysokości 20 zł za każdy dzień opóźnienia od 18 listopada 2006 r., co stanowi 120% w skali miesiąca, podczas gdy wskazane przepisy w brzmieniu obowiązującym zarówno w dacie czynności prawnej, z której wynikał obowiązek zapłaty odsetek umownych, jak i w dacie orzekania przez Sąd, stanowiły, że maksymalna wysokość odsetek wynikająca z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego, tj. 22% w skali roku (w dacie czynności prawnej) oraz 24% (w dacie orzekania przez Sąd), a jeżeli przekracza tę wysokość to należą się odsetki maksymalne;

3) naruszenie w sposób rażący prawa procesowego, tj. przepisu art. 499 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 2 k.c., przez ich niezastosowanie i uznanie, że umowa o pośrednictwo finansowe, zawarta 18 października 2006 r., pomiędzy Pozwaną a Powodem, jest w całości ważna, pomimo że w umowie zastrzeżone zostały odsetki umowne „za każdy dzień opóźnienia” w zapłacie zobowiązania w wysokości 20 zł dziennie, czyli 120% miesięcznie i 1460% w stosunku rocznym, a więc o charakterze „lichwiarskim” i obiektywnie nieusprawiedliwione oraz mogące realnie spowodować niemożność wykonania zobowiązania przez dłużnika, podczas gdy ich wysokość, mając na względzie zasadę swobody umów oraz zasady współżycia społecznego, nie mogła być – stosownie do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 października 2005 r. w sprawie określenia wysokości odsetek ustawowych (Dz.U. 2005, Nr 201, poz. 1662) – wyższa niż 11,5% w stosunku rocznym, a tym samym wydanie nakazu nie było dopuszczalne;

4) rażące naruszenie prawa materialnego, tj. przepisu art. 22¹ k.c., poprzez jego niezastosowanie do Pozwanej jako konsumenta, w sytuacji kiedy z okoliczności sprawy nie wynika, żeby dokonana przez nią czynność prawna –

zawarcie z Powodem umowy o pośrednictwo finansowe z 18 października 2006 r. – była związana z działalnością gospodarczą lub zawodową Pozwanej.

Wskazując na powyższe, Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Bytomiu, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

W uzasadnieniu skargi Skarżący wskazał, że 18 października 2006 r. w Bytomiu Pozwana – jako Zleceniodawca zawarła z Powodem – jako Zleceniobiorcą umowę o pośrednictwo finansowe, na podstawie której Powód zobowiązał się do podjęcia działań prowadzących do zawarcia przez Pozwaną umowy o pożyczkę gotówkową. W postanowieniu § 6 tej umowy strony ustaliły, że wynagrodzeniem Powoda za czynności wymienione w § 1 i § 2 niniejszej umowy będzie kwota 500 zł płatna do 17 listopada 2006 r. W umowie przewidziano również, że w przypadku niedokonania zapłaty w terminie określonym w § 6 niniejszej umowy, strony ustalają odsetki umowne. W takim przypadku Pozwana zobowiązała się do zapłaty odsetek umownych w wysokości 20 zł za każdy dzień opóźnienia, poczynwszy od 18 listopada 2006 r. do dnia zapłaty. W dniu 18 października 2006 r. na dokumencie umowy Pozwana złożyła dodatkowe oświadczenie, w którym potwierdziła wykonanie umowy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna co do zasady zasługiwała na uwzględnienie.

Badając dopuszczalność skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie, Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia jakichkolwiek okoliczności, które mogłyby uzasadniać jej odrzucenie *a limine*, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów. Została ona wniesiona przez Prokuratora Generalnego, a więc jeden z podmiotów enumeratywnie wymienionych w art. 89 § 2 u.SN. Zachowany został również termin do wniesienia tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Wprawdzie skarga została wniesiona dopiero w sierpniu 2023 r., tj. po upływie pięcioletniego terminu od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w Bytomiu

z 12 lipca 2007 r., VII 2403/07, o którym mowa w art. 89 § 3 u.SN. Należy jednak mieć na uwadze, że w myśl art. 115 § 1 u.SN, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym (do 3 kwietnia 2018 r.) skarga nadzwyczajna mogła być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. Orzeczenie objęte skargą nie dotyczy przy tym żadnej ze spraw wymienionych w art. 90 § 3 i 4 u.SN. Biorąc pod uwagę, że od momentu wydania zaskarżonego nakazu zapłaty upłynęło już ponad 17 lat, nie może on także zostać uchylony ani zmieniony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Przechodząc do oceny zasadności skargi nadzwyczajnej, należy mieć na uwadze, że ten nadzwyczajny środek zaskarżenia może zostać wniesiony jedynie wówczas, gdy jest to konieczne dla zapewniania zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 89 § 1 *in principio* u.SN) i tylko w sytuacji, gdy można go oprzeć na przynajmniej jednej z trzech podstaw, określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie podkreślano również, że z redakcji art. 89 § 1 u.SN wynika, iż połączenie ogólnej przesłanki funkcjonalnej ze szczegółowymi podstawami skargi nadzwyczajnej sformułowaniem „o ile” wskazuje na konieczność równoczesnego zaistnienia przesłanki funkcjonalnej i przynajmniej jednej z jej szczegółowych podstaw wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (tak Sąd Najwyższy np. w postanowieniu z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). Jednocześnie, wzajemna relacja, zachodząca między przesłanką funkcjonalną i przesłankami szczegółowymi wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny zaistnienia podstaw szczegółowych, a następnie dopiero dokonać oceny tego, czy ziściła się również przesłanka funkcjonalna (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 23 czerwca 2022 r., I NSNc 567/21).

Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji RP, tj. z jednej strony dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w związku z art. 2 Konstytucji RP), a z drugiej strony konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków

prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP; zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20 i wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, aby służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by wzgląd na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20 i 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

Zdaniem Sądu Najwyższego, w przedmiotowej sprawie wnoszący skargę nadzwyczajną w sposób należyty wykazał wszystkie przesłanki wymagane dla uznania zasadności tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia.

Wprawdzie ze względu na niesporządzenie uzasadnienia zaskarżonego nakazu zapłaty (także już po wniesieniu skargi nadzwyczajnej w niniejszej sprawie z uwagi na przejście sędziego referenta w stan spoczynku), niemożliwym jest obecnie poznanie motywów, którymi kierował się Sąd, wydając zaskarżone orzeczenie. Należy jednak przyznać rację Skarżącemu, że w świetle okoliczności sprawy zaskarżony nakaz zapłaty objęty skargą nie odpowiada prawu.

Zasadne są przede wszystkim zarzuty skargi dotyczące rażącej obrazu przepisów prawa materialnego w postaci art. 58 k.c. i art. 353¹ k.c. Rację ma bowiem Skarżący, że jakkolwiek kwota główna zobowiązania (500 zł) nie była sporna, to jednak zasądzone przez Sąd Rejonowy w zaskarżonym nakazie zapłaty odsetki umowne w wymiarze 20 zł w skali dnia, czyli 120 % miesięcznie i 1460 % w stosunku rocznym, przy kwocie głównej zobowiązania wynoszącego 500 zł, należało ocenić jako mające charakter lichwiarski.

Wymaga podkreślenia, że w dacie zawarcia spornej umowy o pośrednictwo finansowe (18 października 2006 r.) – zgodnie z treścią Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 października 2005 r. w sprawie określenia wysokości odsetek ustawowych (Dz.U. 2005, Nr 201, poz. 1662) – odsetki ustawowe wynosiły 11,5% w stosunku rocznym.

Należy jednocześnie mieć na uwadze, że zarówno w dacie zawarcia spornej umowy o pośrednictwo finansowe (18 października 2006 r.), jak i w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty (12 lipca 2007 r.) obowiązywały już szczególne przepisy regulujące maksymalne dopuszczalne granice odsetek wynikających z czynności prawnych i odsetek za opóźnienie. Przepisy odnoszące się do maksymalnych odsetek wynikających z czynności prawnej, tj. art. 359 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c., zostały bowiem wprowadzone do polskiego porządku prawnego z dniem 20 lutego 2006 r. Przepisy te, w brzmieniu relewantnym dla okoliczności niniejszej sprawy, przewidywały, że maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (odsetki maksymalne). Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne. Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych, także w razie dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

Nie ulega wątpliwości, że przewidziane w spornej umowie oprocentowanie umowne kwoty głównej na poziomie 120% w skali miesiąca w znaczący sposób (wielokrotnie) przewyższało wysokość odsetek ustawowych, obowiązujących w chwili zawarcia tej umowy (11,5% w stosunku rocznym). Pozwala to uznać, że przewidziane w tej umowie oprocentowanie miało w istocie charakter lichwiarski. To zaś prowadzi do wniosku, że zasądzenie przez Sąd Rejonowy zaskarżonym nakazem zapłaty odsetek za opóźnienie na poziomie 120% w skali miesiąca stanowiło rażące naruszenie art. 353¹ k.c., normującego zasadę swobody umów, a także art. 58 k.c., który określa sankcję związaną z naruszeniem dyspozycji art. 353¹ k.c. w postaci bezwzględnej nieważności czynności prawnej. Rażący charakter naruszenia tych przepisów wyraża się przy tym w oczywistej dysproporcji między wysokością odsetek zasądzoną przez sąd (120% w skali miesiąca) i wysokością odsetek ustawowych obowiązującą w chwili wydania zaskarżonego nakazu zapłaty (11,5% w stosunku rocznym).

W konsekwencji, trafne okazały się również podniesione w skardze zarzuty naruszenia norm konstytucyjnych, w szczególności zagwarantowanej konstytucyjnie

ochrony konsumenta, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi w rozumieniu art. 76 Konstytucji RP oraz rażącego naruszenia art. 22¹ k.c. i art. 499 pkt 1 k.p.c. (przez omyłkę błędnie wskazanego w skardze jako art. 499 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.).

W odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 22¹ k.c. należy przyznać rację Skarżącemu, że z okoliczności sprawy nie wynika, by dokonana przez Pozwaną czynność prawna w postaci zawarcia z Powodem umowy o pośrednictwo finansowe była związana z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Nie ulega przy tym wątpliwości, że z racji przysługujących konsumentowi szczególnych gwarancji prawnych, określonych choćby w art. 76 Konstytucji RP, mających uchronić go przed nadużyciami ze strony przedsiębiorcy, będącego drugą stroną określonego stosunku umownego, Sąd Rejonowy powinien być w analizowanej sprawie z urzędu ocenić, czy stosunek prawny, z którego wynika roszczenie objęte pozwem, nie ma charakteru konsumenckiego. Tymczasem, jak wskazują powyższe rozważania, Sąd Rejonowy w niniejszej sprawie tego zaniechał. Niewątpliwie przy tym tego rodzaju uchybienie Sądu miało w tym przypadku charakter rażący w rozumieniu art. 89 § 1 pkt 2 u.SN.

Wskutek wydania zaskarżonego nakazu zapłaty doszło również do pogwałcenia art. 76 Konstytucji RP. Naruszenie art. 76 Konstytucji RP polegało w tym przypadku na wydaniu przez Sąd Rejonowy orzeczenia nakładającego na stronę będącą konsumentem (Pozwaną) obowiązek zapłaty, bez badania prawidłowości stosunku podstawowego wiążącego konsumenta i przedsiębiorcę dochodzącego zapłaty (w tym przypadku umowy o pośrednictwo finansowe), w szczególności w zakresie wysokości oprocentowania. Z okoliczności niniejszej sprawy rzeczywiście nie wynika, aby Sąd *meriti* badał ważność i charakter postanowień zawartej przez strony umowy. Tymczasem w przypadku dochodzenia zapłaty na podstawie roszczeń wywodzonych z umowy zawartej z konsumentami miał taką powinność, która w świetle utrwalonego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) wynika z Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (DzU.U.E.L 1993.95.29; dalej: Dyrektywa 93/13).

W świetle tego orzecznictwa, sąd krajowy jest zobowiązany do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne, wchodzące w zakres stosowania Dyrektywy 93/13, mają nieuczciwy charakter – w wypadku zaś potwierdzenia takiego stanu rzeczy, sąd powinien z urzędu przywrócić równowagę między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile posiada niezbędne ku temu informacje dotyczące stanu faktycznego i prawnego (por. wyroki TSUE z: 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17; 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15 i C-308/15; 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14).

Odnosząc się z kolei do zarzutu rażącego naruszenia prawa procesowego, wskazać należy, że przepis art. 499 pkt 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym na moment wydania zaskarżonego orzeczenia przewidywał, że nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według pozwu roszczenie jest oczywiście bezzasadne.

Nie ulega wątpliwości, że w analizowanej sprawie nie było podstaw do uznania przez Sąd Rejonowy, że dochodzone przez Powoda roszczenie nadawało się do rozstrzygnięcia w postępowaniu upominawczym. Zachodziła bowiem przeszkoda w postaci oczywistej bezzasadności roszczenia.

„Oczywista bezzasadność roszczenia” w rozumieniu art. 499 pkt 1 k.p.c. ma miejsce wtedy, gdy z treści pozwu wynika wyraźnie, że powodowi nie przysługuje prawo żądania od pozwanego określonego świadczenia na podstawie przytoczonych okoliczności faktycznych, a decydują o tym przepisy prawa materialnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 14 kwietnia 2021 r., I NSNc 35/20).

W analizowanej sprawie Powód, zgodnie z żądaniem pozwu, domagał się zasądzenia od kwoty głównej (500 zł), a zarazem oprocentowania od kwoty głównej na poziomie 120% w skali miesiąca, czyli o charakterze lichwiarskim. Już li tylko z tych przyczyn sporny nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym nie mógł być wydany. Tym bardziej, że w postępowaniu upominawczym niedopuszczalne jest wydanie nakazu co do części tylko roszczenia dochodzonego w pozwie.

Wydanie przez Sąd Rejonowy spornego nakazu zapłaty w sytuacji, gdy zachodziła oczywista bezzasadność roszczenia w rozumieniu art. 499 pkt 1 k.p.c., świadczy zarazem, że w sprawie doszło do rażącego naruszenia powołanego przepisu. O rażącym naruszeniu prawa można bowiem mówić wówczas, gdy treść orzeczenia pozostaje w wyraźnej sprzeczności z zasadniczymi

i niepodlegającymi odmiennej wykładni przepisami. A z taką właśnie sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie.

W analizowanej sprawie spełniona została również przesłanka ogólna, o której mowa w art. 89 § 1 *in principio* u.SN.

Podkreślenia wymaga, że ogólna podstawa skargi nadzwyczajnej, jakkolwiek swą treścią częściowo nawiązuje do podstawy szczególnej, ujętej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, pełni jednak odmienną od niej funkcję. O ile wskazana przesłanka szczególna stanowi jedno z kryteriów, w świetle którego Sąd Najwyższy dokonuje oceny wadliwości zaskarżonego skargą nadzwyczajną prawomocnego orzeczenia, o tyle przesłanka ogólna określa warunek, którego zaistnienie otwiera drogę do usunięcia stwierdzonej wadliwości poprzez wyeliminowanie zaskarżonego orzeczenia z obrotu prawnego. Warunkiem tym jest konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zatem zaistnienie przesłanki szczegółowej, również wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, nie przesądza jeszcze o konieczności wyeliminowania z obrotu wadliwego orzeczenia (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 12 maja 2021 r., I NSNk 4/20; 16 czerwca 2021 r., I NSNc 164/20; wyrok Sądu Najwyższego z 23 czerwca 2022 r., I NSNc 567/21). Zasadność skargi nadzwyczajnej winna być oceniana przede wszystkim przez pryzmat celu tego środka kontroli konstytucyjności orzeczeń sądowych, wyrażonego w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, a jest nim urzeczywistnienie stanu polegającego na zapewnieniu zgodności porządku prawnego, którego zaskarżone orzeczenie jest elementem, z art. 2 Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 23 czerwca 2022 r., I NSNc 567/21).

Sąd Najwyższy w analizowanej sprawie nie miał wątpliwości, że zastrzeżenie w spornej umowie nadmiernych, rażąco wygórowanych odsetek umownych, a następnie wydanie nakazu zapłaty nie tylko naruszyło równowagę kontraktową, lecz także prowadziło do zaburzenia istniejących ówczesnie stosunków społecznych. Tym samym wykreowało uprawnienie godzące w poczucie społecznej sprawiedliwości, nieusprawiedliwione warunkami oraz niezgodne z zasadami słuszności, uczciwości (lojalności) i etycznego postępowania. Wydanie nakazu zapłaty rażąco wygórowanych odsetek naruszało także zasadę zaufania obywatela

do państwa i podważało jego bezpieczeństwo prawne (por. wyroki Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2020 r., I NSNc 47/19; z 22 czerwca 2022 r., I NSNc 592/21).

Nie ulega zatem wątpliwości, że usankcjonowanie nakazem zapłaty żądania tak wygórowanego oprocentowania, w wysokości 120% miesięcznie od wartości zadłużenia w kwocie 500 zł, całkowicie nieproporcjonalnych do charakteru umowy, stanowi przejaw rażącej wadliwości prawnej, zaistniałej w procesie sądowego stosowania prawa, co należy ocenić jako sprzeczne z poczuciem sprawiedliwości. Doszło zatem do naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej w rozumieniu art. 89 § 1 *in principio* u.SN.

Zaistnienie przesłanek szczegółowych oraz funkcjonalnej z art. 89 § 1 u.SN uzasadnia stwierdzenie, że zakwestionowanie zaskarżonego nakazu jest proporcjonalnym środkiem pozwalającym zapewnić zgodność z art. 2 Konstytucji RP, przy czym w związku z tym, że skarga złożona została po upływie 5 lat od uprawomocnienia zaskarżonego nakazu zapłaty, niezbędne jest ustalenie, czy na przeszkodzie uwzględnieniu skargi i wydaniu rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN (uchylenie nakazu zapłaty) nie stoi art. 115 § 2 u.SN (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z 16 kwietnia 2024 r., II NSNc 298/23).

Zgodnie z art. 115 § 2 u.SN, jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 u.SN, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

Z przepisu tego wynika zatem, że w przypadku, gdy od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, to pomimo stwierdzenia zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN, zasadą jest ograniczenie się przez Sąd Najwyższy do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa. Odstąpienie od tej zasady wymaga wykazania, że zasady

lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia uchylającego zaskarżone orzeczenie (tak też trafnie Sąd Najwyższy w wyroku z 16 kwietnia 2024 r., II NSNc 298/23).

Należy podkreślić, że przewidziana w art. 115 § 2 u.SN zasada braku możliwości uchylecia zaskarżonego orzeczenia, pomimo zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN, stanowi jeden z instrumentów wyznaczających wąskie granice nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jakim jest skarga nadzwyczajna, co zabezpiecza przed nadużywaniem tego środka. Nadużycia w tym zakresie mogłoby prowadzić bowiem do naruszenia prawa do sądu, obejmującego również ochronę prawomocnych orzeczeń. Z tego też powodu wyjątek przewidziany art. 115 § 2 u.SN nie może być interpretowany rozszerzająco (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z 23 czerwca 2021 r., I NSNc 144/21 oraz w wyroku z 16 kwietnia 2024 r., II NSNc 298/23).

Co więcej, skoro regulacja ta ma zastosowanie w przypadku zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN, oznacza to, że nie należy utożsamiać przesłanki funkcjonalnej z art. 89 § 1 u.SN z wyrażoną w art. 115 § 2 u.SN przesłanką dopuszczenia uchylecia zaskarżonego orzeczenia, gdy od jego uprawomocnienia upłynęło 5 lat. Każdorazowe zastosowanie tego przepisu wymaga dodatkowego uzasadnienia.

W przedmiotowej sprawie, pomimo że od wydania zaskarżonego nakazu zapłaty upłynęło ponad 17 lat, to w ocenie Sądu Najwyższego prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP, a przede wszystkim podnoszona w skardze ochrona konsumenta jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, przemawiają za wydaniem orzeczenia, o jakim mowa w art. 91 § 1 u.SN.

W ocenie Sądu Najwyższego, wywołana zaskarżonym nakazem zapłaty sytuacja prawna – związana z nakazaniem Pozwanej zapłaty dochodzonej kwoty tytułem odsetek – jest możliwa do weryfikacji i odwrócenia, nie prowadząc jednocześnie do nieprzewidywalnych skutków materialnoprawnych wynikających np. z dynamiki obrotu cywilnoprawnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 3 czerwca 2020 r., I NSNc 46/19). Wyeliminowanie nakazu zapłaty z obrotu prawnego nie będzie bowiem prowadziło do naruszenia praw i interesów osób trzecich.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w pkt I wyroku.

Jednocześnie, na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.

(k.b.)

[ał]

Zdanie odrębne od wyroku złożył ławnik SN Robert Burek.

**Zdanie odrębne do całości wyroku Sądu Najwyższego
z dnia 26.11.2024r. w sprawie o sygnaturze akt II NSNc 463/23**

W związku z przydzieleniem mnie do rozpoznania sprawy zarejestrowanej pod sygnaturą akt II NSNc 463/23, i wylosowaniem do składu rozpoznającego ww. sprawę SSN Joannę Lemańską, SSN Oktawiana Nawrot powołanych do Sądu Najwyższego w wyniku postępowania kwalifikacyjnego przed obecną Krajową Radą Sądownictwa, której kształt ustawowy jest sprzeczny z postanowieniami Konstytucji RP, kierując się złożonym ślubowaniem ławnika Sądu Najwyższego, składam zdanie odrębne od całości orzeczenia.

Czynię tak po pierwsze dlatego, że zachodzą daleko idące wątpliwości prawne odnośnie do legalności Izby Odpowiedzialności Zawodowej SN w jej obecnym kształcie ustawowym. Narusza on bowiem art. 45 ust. 1 *Konstytucji RP*, art. 47 *Karty praw podstawowych UE*, art. 19 ust. 1 akapit 2. *Traktatu o Unii Europejskiej*, art. 6 ust. 1 *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*; stanowisko to wynika także z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. IOZ SN, utworzona jako bezpośrednia następczyni Izby Dyscyplinarnej SN, obarczona jest tożsamymi naruszeniami ww. aktów prawnych. Pomimo skierowania do IOZ SN części sędziów legalnie powołanych, sposób obsadzenia Izby nie gwarantuje bezstronności i niezależności

odbywających się przed nią postępowań. Sądowe rozstrzygnięcie sprawy powinno obejmować dbanie o stabilność orzeczenia, również o to, aby nie zostało ono w przyszłości podważone.

Po drugie, niniejszym zdaniem odrębnym notyfikuję uzasadnione orzecznictwem krajowym, unijnym i międzynarodowym wątpliwości prawne odnośnie do statusu sędziów SN powołanych z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa w jej obecnym kształcie ustawowym, a więc biorących udział w konkursie przed KRS po 17 stycznia 2018 r. Jest bowiem KRS organem niekonstytucyjnym, pozbawionym przymiotów niezbędnych dla pełnienia swej konstytucyjnej roli. Prawidłowe rozumienie i ugruntowana interpretacja art. 187 ust. 1 pkt. 1), 2) i 3) w związku z art. 173 Konstytucji RP wykluczają i czynią niekonstytucyjnym rozwiązanie ustawowe odnoszące się do składu obecnej KRS i sposobu jej powołania. Nadto w obecnym stanie prawa polskiego powołanie sędziego przez prezydenta RP w żaden sposób nie uzdrowia i nie likwiduje nieusuwalnych wad prawnych procedury nominacyjnej.

Wyżej wskazane poważne wady prawne statusu Izby oraz statusu wadliwie powołanych sędziów rzutują na wszystkie orzeczenia, w tym także w niniejszej sprawie. Jest ono prawnie podważalne, skoro w każdym podobnym przypadku na gruncie procedury karnej zachodzi bezwzględna przyczyna odwoławcza, zaś w procedurze cywilnej przyczyna nieważności postępowania. W konsekwencji wyrażam wątpliwość, że orzeczenie da jedynie złudzenie pewności rozstrzygnięcia prawnego a strony mogą kwestionować je indywidualnie w oparciu o dostępne środki w procedurach krajowych i międzynarodowych, co w dodatku może rodzić odpowiedzialność odszkodowawczą państwa za naruszenie prawa krajowego, unijnego i międzynarodowego.

Notyfikując niniejszym zdanie odrębne, kieruję się istniejącym orzecznictwem krajowym, unijnym i międzynarodowym, a także Uchwałą nr 3/2023 Rady Ławniczej SN z dnia 12 października 2023 r. w sprawie dalszych zaleceń odnośnie do orzekania ławników Sądu Najwyższego, wydaną na podstawie ekspertyz wybitnych autorytetów prawniczych i odwołującą się do odpowiednich wyroków, interpretacji i orzeczeń. Poruszony problem ujęto w szczególności w Uchwale Składu Połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych SN z dnia 23 stycznia 2020, sygn. BSA I-4110-1/20, przy czym tzw. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20

kwietnia 2020, sygn. U 2/20 stwierdzający jej rzekomą niezgodność z Konstytucją RP nie może być wzięty pod uwagę, co wynika m.in. z Postanowienia SN z 13 kwietnia 2023 r. w sprawie sygn. III CB 6/23, w którym udokumentowano obszernie i z odesłaniem jednoznaczne zdanie prawidłowego orzecznictwa i literatury przedmiotu na temat ww. ekscesu orzeczniczego TK. Poruszony przeze mnie problem prawny winien być również rozpatrzony w zgodzie z uchwałą siedmioosobowego składu Izby Karnej SN z 2 czerwca 2022 r., sygn. I KZP 2/22, w świetle której wadliwość powołania dotyczy wszystkich sędziów SN powołanych w powyższych warunkach, a żaden sędzia SN, który uzyskał nominację w następstwie brania udziału w konkursie przed KRS po 17 stycznia 2018 r., nie spełnia standardu bezstronności i każdorazowo sąd z jego udziałem jest nienależycie obsadzony w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 Kodeksu postępowania karnego. Jest to rozwinięcie ww. uchwały trzech połączonych Izb SN, odnoszącej tę okoliczność prawną także do art. 379 pkt 4 Kodeksu postępowania cywilnego. Szczególne znaczenie odgrywają również wyroki Wielkiej Izby TSUE, m.in.: z 19 listopada 2019 r. w sprawach połączonych C-585/18, C-624/18 i C-625/18 A.K. i inni; z 2 marca 2021 r. w sprawie C-824/18 A.B. i inni; z 15 lipca 2021 r. w sprawie C-791/19 Komisja przeciwko Polsce; z 6 października 2021 r. w sprawie C-487/19 W.Ż.; z 5 czerwca 2023 r., w sprawie C-204/21 Komisja przeciwko Polsce, a także wyroki ETPC, m.in.: z 22 lipca 2021 r. w sprawie Reczkowicz przeciwko Polsce (skarga nr 43447/19); z 8 listopada 2021 r. w sprawie Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce (skargi nr 49868/19 i 57511/19); z 3 lutego 2022 r. w sprawie Advance Pharma przeciwko Polsce (skarga nr 1469/20); z 15 marca 2022 r. w sprawie Grzęda przeciwko Polsce (skarga nr 43572/18), itp.